

Prof. dr hab. Stefan Tytus Dąbrowski urodził się 31 stycznia 1877 r. w Warszawie w rodzinie inteligenckiej, jako syn Stefana (1849-1909) i Anny Hortensji z d. Lombard (1850-1929). W 1895 r. ukończył IV Gimnazjum klasyczne i podjął studia medyczne na Cesarskim Uniwersytecie Warszawskim.

W listopadzie 1900 r. uzyskał dyplom lekarza „cum exima laude - ze szczególną pochwałą” i już w grudniu postanowił wyjechać do Paryża w celu zdobycia większej wiedzy i specjalizacji lekarskiej. Rozpoczął studia z zakresu biochemii na Sorbonie w Zakładzie Chemii Fizjologicznej kierowanej przez prof. Armanda Gautier (1837-1920). Wyniki pierwszych badań opublikował w biuletynach francuskiej Akademii Nauk.

W początku sierpnia 1902 r. postanowił wrócić do Kraju, ale już nie do Warszawy „pod rosyjski reżim”, lecz do Lwowa - stolicy Galicji, Stefan T. Dąbrowski w październiku 1902 r. rozpoczął pracę w utworzonym w 1894 r. Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Lwowskiego, jako demonstrator w Zakładzie Farmakologii i Farmakognozji.

Dnia 1 IV 1905 r. został asystentem w Zakładzie Chemii Lekarskiej. W kwietniu 1907 r. zakończył badania i napisał pracę pt. „O naturze chemicznej podstawowego barwnika moczu”. Opublikowana jesienią 1907 r. przez Akademię Umiejętności w Krakowie była podstawą habilitacji. Kolokwium odbyło się w marcu 1908 r.

Przedtem w styczniu tego roku, na wniosek Collegium Profesorów Wydziału Lekarskiego UL został, na podstawie rosyjskiego dyplomu lekarskiego i dorobku naukowego, promowany na doktora wszechnauk lekarskich bez obowiązku składania egzaminów ścisłych. Dyplom Doktorski datowany jest na 31 I 1908 r. Po habilitacji otrzymał tzw. prawo „veniam legendi”, na podstawie którego jako „docent prywatny” mógł wykładać w Uniwersytecie Lwowskim. Pensję opłacano z czesnego studentów.

Od listopada 1908 r. do początku 1911 r. przebywał Stefan T. Dąbrowski w Paryżu na stypendium Fundacji Edukacyjnej im. Wiktora Osławskiego, które przyznała mu Akademia Umiejętności w Krakowie. Prowadził studia w pracowni chemika i fizyka - prof. Jean Perrin (1870-1942), na Wydziale Nauk Ścisłych Sorbony. W liście do AU pisał w marcu 1910 r.: „Wspólnie z prof. Perrin doświadczalnie sprawdzali kinetyczną teorię ruchów Browna w roztworach mętnych i kolloidalnych”. Wyniki ogłosili we wrześniu 1909 r. sprawozdaniach francuskiej Akademii Nauk. Prof. Jean Perrin w 1926 r. otrzymał Nagrodę Nobla z fizyki.

Już jako uczeń gimnazjum i student angażował się Stefan T. Dąbrowski w tajnych organizacjach studenckich i politycznych. W 1899 r. objął zaszczytną funkcję prezesa organizacji samopomocowej studentów UW „Bratnia Pomoc”. Wcześniej został członkiem Związku Młodzieży Polskiej „Zet”, którego celem było „wyrobienie młodzieży na wolnych obywateli, wolnego narodu”. We Lwowie wstąpił do Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Od 1905 r. należał do tajnej Ligi Narodowej, w której wielką rolę odgrywał Roman Dmowski. Do 1908 r. był członkiem Stronnictwa Narodowo-Demokratycznego. Późną jesienią tegoż roku współtworzył we Lwowie ugrupowanie polityczne „Rzeczypospolita”.

W 1911 r. na własną prośbę Stefan T. Dąbrowski otrzymał austriackie obywatelstwo. W l. 1911-1913 był prof. nadzw. chemii fizjologicznej w Akademii Rolniczej w Dublanach. Od 1913 r. prof. nadzw. chemii w Akademii Weterynaryjnej we Lwowie.

Podczas wojny, od późnej jesieni 1914 r. kierował w Nowym Targu na Podhalu szpitalem miejskim i był jedynym lekarzem dla prawie 10 tys. mieszkańców miasta i okolic. Od 27 XI 1915 r. prowadził szpital Czerwonego Krzyża. Przyczynił się do zahamowania epidemii czerwonki, tyfusu i szkarlatyny. Jego zasługi na tym polu uchroniły go od powołania na front. W sierpniu 1915 r. organizował w Nowym Targu pierwszą delegację (filię) Książęco-Biskupiego Komitetu pomocy dla dotkniętych klęską wojny (KBK) utworzoną w grudniu 1914 r. w Krakowie przez ówczesnego bpa Adama Stefana księcia Sapiechę.

Podjął Stefan T. Dąbrowski w końcu 1915 r. studia nad kwestią wyczerpywania rezerw wojskowych w Niemczech i Austrio-Węgrzech (państwa centralne).

W połowie 1916 r. wrócił do Lwowa. Pracował jako lekarz, wykładał na Uniwersytecie i w Akademii Weterynaryjnej. W listopadzie 1918 r. należał do koordynatorów obrony Lwowa w walkach z Ukraińcami. W wolnej Polsce w 1919 r. został z nominacji premiera Ignacego Jana Paderewskiego delegatem Ministerstwa Spraw Zagranicznych przy francuskiej misji wojskowej w Polsce. Od kwietnia 1920 r. do czerwca 1921 r. był wiceministrem w rządzie: Leopolda Skulskiego, Władysława Grabskiego i Wincentego Witosa .

We wrześniu 1920 r. otrzymał nominację Naczelnika Państwa na stanowisko profesora zwyczajnego chemii na organizowanym Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego. Od 1921 do 1947 r. (z przerwą wojenną) kierował Zakładem Chemii Fizjologicznej, a od 1927 r. , po śmierci przyjaciela ze Lwowa prof. Józefa Browińskiego, także Zakładem Chemii Ogólnej (Lekarskiej).

Pracę naukową i dydaktyczną dzielił Stefan T. Dąbrowski z działalnością społeczną i polityczną. Był człowiekiem głębokiej wiary i angażował się w pracę organizacji katolickich. Cieszył się szacunkiem dostojników kościoła we Lwowie i Poznaniu, np. kardynała Augusta Hlonda czy bpa. Walentego Dymka.

Stefan T. Dąbrowski został w 1922 r. posłem Sejmu Ustawodawczego. Był dalej posłem w trzech Sejmach II RP (1922-35). Należał do Klubu Chrześcijańsko Narodowego i Stronnictwa Narodowego (1928-35). Pracował w Komisjach: Wojskowej, Budżetowej i Oświaty. Na początku 1926 r. stanął na czele Zjednoczenia Monarchistów Polskich i o założeniach tej partii mówił 16 IV na zjeździe w Gnieźnie. Potępił zamach Józefa Piłsudskiego w maju 1926 r. Był do 1939 r. w opozycji do rządów obozu sanacji.

W lutym 1908 r. Stefan T. Dąbrowski ożenił się we Lwowie z Malwiną Roszkowską (1885-1927), córką prof. prawa UL Gustawa Roszkowskiego i Katarzyny z d. Meringe . Mieli dzieci: Stefana Mariana (1910-1955), Helenę (1912-1925), Jana Henryka (1914-1979) i Zofię Marię (1922-1990). W 1930 r. ożenił się po raz drugi z Zofią Żółtowską (1887-1975), córką właściciela majątku Niechanowo pod Gnieznem i działacza społeczno-gospodarczego, Stanisława Żółtowskiego i Marii z d. Sapieha . Z tego związku urodziła się w 1931 r. córka Jadwiga. W 1934 r. przenieśli się Dąbrowscy z Poznania do wybudowanej przez siebie willi przy ul. Cichej w Puszczykowie Starym.

Dnia 11 maja 1939 r. Stefan T. Dąbrowski (dziekan Wydziału Lekarskiego w l. 1937-39), został rektorem UP na lata akad.1939/40 i 1940/41. Wybuch wojny 1 września zaskoczył Dąbrowskich w domu w Puszczykowie. W obawie przed zbliżającym się frontem za kilka dni wyjechali z córkami do rodziny w Niechanowie. W połowie grudnia 1939 r. opuścili Wielkopolskę. Zamieszkali w Generalnej Guberni: do lutego 1940 r. w posiadłościach Adama Stadnickiego w Nawojowej, a do końca 1942 r. w Szczawnicy. W Inhalatorium zorganizował małe laboratorium i badał właściwości tamtejszych źródeł.

Późną jesienią 1942 r. otrzymał Dąbrowski wiadomość od kolegi z UP - prof. Ludwika Sitowskiego, że jest poszukiwany przez gestapo w Nowym Targu i opuścił Szczawnicę. Zatrzymał się ponownie w Nawojowej. Od początku 1943 r. mieszkał w Ropie koło Gorlic u swego ucznia dr. Mariana M. Górskiego i następnie we wsi Dobra. Dwa miesiące ciężko chory na gripę ukrywał się w klasztorze oo. dominikanów w Krakowie. Od lipca 1943 r. Dąbrowski już z żoną i młodszą córką mieszkał w Bielicach pod Sochaczewem. Jeździł do Warszawy gdzie spotykał się z kolegami z Poznania. Obawiano się o jego aresztowanie i wyrobiono Dąbrowskiemu dokumenty na nazwisko Feliks Kamiński. Zamieszkał w Wilkowicach pod Rawą Mazowiecką, gdzie do marca 1945 r. leczył konspiracyjnie (jako... agronom!) okoliczną ludność.

Do Poznania powrócił 18 III 1945 r. Włączył się w pracę Tymczasowej Komisji Administracyjnej, której zadaniem było wznowienie działalności UP. Dnia 28 marca podjął obowiązki rektora. Pierwszy powojenny rok akademicki trwał od 23 IV do 30 X 1945 r. W maju rektor Stefan T. Dąbrowski rozpoczął starania o uzyskanie dla uniwersytetu gmachu Zamku Cesarskiego (przed wojną Collegium Maius UP).

Wobec rosnącego niezadowolenia społeczeństwa, narzucone Polsce władze komunistyczne podjęły także atak na wyższe uczelnie. Obiektem szczególnego zainteresowania był też rektor Stefan T. Dąbrowski. Władze widziały w uczelni „siedlisko reakcji”. Ataki na rektora Dąbrowskiego wzmożyły się po zjeździe młodzieży katolickiej w Poznaniu (15-18 XI 1945). Zawiesił na dwa dni zajęcia i brał ze studentami udział w spotkaniach i mszach. Krytykował brak wolności prasy. Jego postawę oceniała Krajowa Rada Narodowa „jako przestępstwo antypaństwowe”. Nie chcąc by uniwersytet był obiektem ataków władz, które wstrzymywały fundusze na odbudowę budynków i pomoc dla studentów, rektor Stefan T. Dąbrowski poprosił 30 IV 1946 r. Senat o „urlop z funkcji do końca kadencji”

Jeszcze na 14 maja zwołał i wziął udział w auli uniwersyteckiej, wraz

z wojewodą Feliksem Widy-Wirskim, w wiecu ze studentami, uczestnikami wielkiego protestu na ulicach Poznania przeciwko represjom jakie spotkały studentów krakowskich świętujących 3 Maja. Oficjalnie jako rektor pożegnał się ze studentami 16 XII 1946 r., podczas inauguracji roku akademickiego 1946/47.

Miał jeszcze Stefan T. Dąbrowski jedno ważne zadanie do wykonania. Od maja do sierpnia 1946 r. walczył by „wydobyć” swego syna Jana Henryka ze śledczego więzienia Urzędu Bezpieczeństwa na Mokotowie w Warszawie.

Prof. Stefan T. Dąbrowski zachorował w lutym 1947 r. Z Puszczykowa przewieziony został do swojego służbowego rektorskiego mieszkania w kamienicy przy ul. Słowackiego nr 29. Rodzina, koledzy lekarze, studenci z Koła Medyków walczyli o Jego życie. Zmarł na serce i niewydolność płuc o godz. 3. nad ranem 23 III 1947 r. O godz. 22. zdjęto z twarzy Stefana T. Dąbrowskiego maskę pośmiertną, którą 23 VI 2014 r. przekazana została przez wnuków Szpitalowi w Puszczykowie.

Dnia 26 III odbył się pogrzeb prof. Stefana T. Dąbrowskiego. Wzięły w nim udział, w kościele św. Floriana na Jeżycach i przed aulą uniwersytecką, niezliczone tłumy pracowników, studentów uniwersytetu i Szkoły Handlowej, przedstawiciele organizacji społecznych i mieszkańców Poznania. Pochowany został na „cmentarzu leśnym” w Puszczykowie, w swojej - jak mówił - „ukochanej Puszczy”.

Stefan T. Dąbrowski należał do wielu towarzystw i instytucji naukowych. Od czerwca 1920 r. był członkiem rzeczywistym Akademii Nauk Lekarskich w Warszawie; od czerwca 1928 r. członkiem korespondentem Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego, a od marca 1930 r. członkiem czynnym Wydziału Lekarskiego PAU w Krakowie. Od grudnia 1930 r. członek korespondent Wydziału IV (nauki biologiczne) Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Członek Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (nauki medyczne, biochemia).

Na podstawie kwerend archiwalnych, literatury przedmiotu i własnych publikacji opracowała dr Danuta Płygawko z Instytutu Historii UAM.
Sierpień 2014 r.